THL/1324/4.00.02/2025

Jaana Halonen
Mikaela Grotenfelt-Enegren
Heli Kuusipalo
Laura Paalanen

7.4.2025

Tulevaisuusvaliokunta

Viite: Lausuntopyyntönne Eduskuntakuulemiseen VNS 7/2024 vp

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda2030:n toimeenpanosta. Teema: Ympäristön vaikutus terveyteen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta koskien YK:n kestävän kehityksen Agenda2030:n toimeenpanoa näkökulmasta ’Ympäristön vaikutus terveyteen ja terveys laajemminkin’.

Toivoisimme huomiota seuraaviin seikkoihin:

Hallituksen työ Agenda2030:n ja kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanemiseksi

Tavoite 2. Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta

Selonteossa kerrotaan, että hallitus huolehtii ruoantuottajien tuloista kehittämällä maatalouden tukijärjestelmiä niin, että ne kohdistuvat entistä paremmin varsinaiseen ruoantuotantoon. Tässä olisi tärkeää huomioida se, että tuet kohdistuvat ruoantuotantoon niin, että sen ympäristövaikutukset pienenevät ja ruoantuotanto tukee ravitsemussuositusten mukaista kestävää ja terveellistä kasvipainotteista ruokavaliota.

Selonteossa kerrotaan, että Maa- ja metsätalousministeriössä on valmistelussa Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmäkokonaisuus. Tässä kokonaisuudessa, kuten EU:n Common Agricultural Policies (CAP) -uudistuksessa, tulisi pyrkiä maaseudun elinvoiman turvaamiseen sekä viljelijöiden ja kuluttajien terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Jaana Halonen
Mikaela Grotenfelt-Enegren
Heli Kuusipalo
Laura Paalanen

7.4.2025

Raporttiin tulisi päivittää tieto, että uudistetut kansalliset ravitsemussuositukset on julkaistu vuonna 2024 (https://www.julkari.fi/handle/10024/150005). Ravitsemussuositusten tavoite on edistää väestön terveyttä, vastata ravitsemus- ja terveysongelmiin sekä vähentää ruoankäytöstä ja -tuotannosta aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia.

Selonteossa nostetaan esille, että suomalaiset noudattavat heikosti ravitsemussuosituksia. Ruokavaliot sisältävät liiallisen suolan ja punaisen lihan sekä huonon rasvan laadun lisäksi liian vähän täysjyväviljoja, kasviksia, hedelmiä ja marjoja, jolloin myös kuidun saanti jää vähäiseksi. Myös rasvaisilla maitotuotteilla, kuten juustolla on suositusta suurempi rooli suomalaisten ruokavaliossa.

Epäterveelliset ruokavalinnat aiheuttavat Suomessa merkittäviä kansanterveydellisiä ongelmia. Ravitsemussuositusten ja nykyistä kasvipainotteisemman ruokavalion edistäminen parantaisi ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin lisäksi myös huoltovarmuutta ja näihin tarvitaan lisää toimia.

Tavoite 7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille ja *Tavoite 13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan*

Selonteossa kerrotaan tavoitteen 7 kohdalla, että hallitus on tehnyt päätöksen uusiutuvien liikennepolttoaineiden jakeluvelvoitetta koskevan lainsäädännön muuttamisesta siten, että jakeluvelvoite pysyy 13,5 prosentissa vuonna 2024. Liikenteellä (pl. lentoliikenne) on taakanjakosektorin suurimpana päästölähteenä merkittävä rooli sektorin päästövähennysten saavuttamisessa. Hallitus on myös poistanut Ilmastolaista kuntien ilmastosuunnitelmavelvoitteen. Näiden lisäksi Ilmastovuosikertomus 2024 toteaa, ettei ilmastolain mukaisten suunnitelmien toimeenpanoon ole ohjattu tarvittavia resursseja. Nämä seikat ovat ristiriidassa sekä hallituksen oman tavoitteen kanssa

Jaana Halonen
Mikaela Grotenfelt-Enegren
Heli Kuusipalo
Laura Paalanen

7.4.2025

toteuttaa ilmastolakia että kestävän kehityksen tavoitteen 13 edistymisen kanssa.

Hallituksen päätökset ovat siis heikentäneet tavoiteltujen päästövähennysten toteutumistodennäköisyyttä ja ilmastonmuutoksen hillintää. Samalla nämä päätökset heikentävät terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämistä. Jakeluvelvoitetta koskevalla muutoksella pyritään polttoaineenhinnannousun rajaamiseen, mikä tukee yksityisautoilua ja ehkäisee siirtymää aktiivisiin ja vähäpäästöisiin kulkutapoihin, kuten pyöräilyyn ja kävelyyn sekä joukkoliikenteen käyttöön etenkin kaupunkialueilla ja taajamissa. Ihmisten valintoja tulisi suunnata kohti aktiivisia kulkutapoja, josta syntyisi niin ympäristö- kuin terveyshyötyjä. Toiseksi, jos ilmastonmuutosta ei hillitä, sen terveysvaikutuksia, kuten hellehaittoja, syntyy vanhenevassa väestössämme yhä enemmän. Tämä voi lisätä terveydenhuollon palvelujärjestelmän kuormitusta ja lisää tarvetta viilennyslaitteiden hankintoihin ja muihin sopeutumistoimiin.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja ja *Tavoite 12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys*

Kiertotalous on yksi suurista luonnonvarojen ylikulutuksen ja ympäristökuormituksen vähentämisen mahdollisuuksista. Selonteossa kerrotaan, että Suomi on kiertotaloudessa vielä kaukana EU-maiden keskitasosta, mutta että meillä on kunnianhimoinen kiertotalousohjelma. Ohjelman toimeenpanon rahoituksesta ei kuitenkaan ole mainintaa ja siten pelkkä ohjelman olemassaolo ei kerro kiertotalouden tilanteen parantamisesta. Kiertotalous ei ole vain ympäristökysymys, vaan sillä voi olla myös suoria myönteisiä vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin, esimerkiksi ilmanlaadun paranemisen ja ympäristön kemikalisoitumisen vähenemisen kautta.

Investointeja vihreään siirtymään tarvitaan myös terveydenhuollossa, jossa olisi mahdollista vahvistaa terveyden edistämistä sekä siirtyä vähäpäästöisempien teknologioiden ja menetelmien käyttöön.

Jaana Halonen
Mikaela Grotenfelt-Enegren
Heli Kuusipalo
Laura Paalanen

7.4.2025

Kiertotalouteen liittyvän lainsäädännön tulisi huomioida myös terveydenhuollon mahdollisuudet edistää materiaalien kierrätystä ja resurssitehokkuutta. Tällaiset toimet vahvistaisivat myös huoltovarmuutta ja olisivat usein pitkällä aikavälillä taloudellisesti kannattavampia.

Tavoite 9. Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita ja *Tavoite 11. Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuinyhdyskunnat*

Selonteossa tavoitteen 9 kohdalla viitataan Liikenne 12 -suunnitelman valmisteluun, jossa linjataan, kuinka koko liikennejärjestelmää (liikenneverkot, liikenteen palvelut, tieto) kehitetään tulevien 12 vuoden aikana. Liikenne 12 -suunnitelman lausuntoversiossa kävelyn- ja pyöräilyn edistämiseen allokoitu osuus rahoitusohjelmasta oli kuitenkin riittämätöntä edistämään kävelyn ja pyöräilyn osuuden kasvua ja edelleen kansanterveyttä. Liikenne- ja infrastruktuurisuunnitelmissa tulisi huomioida ilmasto- ja terveysvaikutukset laajemmin.

Tiivistämisrakentamisen vuoksi julkisten, kaikkien käytettävissä olevien viheralueiden määrä vähenee kaupunkialueilla. Viheralueita ja niiden saavutettavuutta ei myöskään ole huomioitu MAL-sopimuksissa, jotka ohjaavat kaupunkien maankäyttöä. Tämä puute on uhka lähiluontoalueiden saavutettavuudelle, jolla on merkittäviä terveyshyötyjä etenkin mielenterveyteen liittyen.

Selonteossa listatuista kansanterveyshaasteista puuttuu mielenterveys, joka aiheuttaa merkittäviä yhteiskunnallisia haasteita ja taloudellisia menetyksiä. Useampi kuin joka kolmas Kansaneläkelaitoksen korvaama sairauspoissaolopäivä perustuu mielenterveyden häiriöön. Mielenterveysperusteisten sairauspoissaolojen yleistyminen tarkoittaa myös sitä, että niiden vuoksi menetetyn työpanoksen määrä ja kustannukset ovat kasvaneet merkittävästi.

Jaana Halonen
Mikaela Grotenfelt-Enegren
Heli Kuusipalo
Laura Paalanen

7.4.2025

Suorien terveyshyötyjen lisäksi viheralueilla on merkitystä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Erityisesti kaupunkien viheralueet lieventävät lämpösaarekeilmiötä, jolloin helteiden terveysvaikutukset pysyvät vähäisempinä. Lisäksi päällystämätön maaperä toimii imeytyskenttänä rankkasateiden aikana hilliten kaupunkitulvien ja niihin liittyvien haittojen, kuten putkirikkojen, riskiä.

Tavoite 15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestävää käyttöä; edistää metsien kestävää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen.

Luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen on tärkeää ruokaturvan, terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisen kannalta. Luontoympäristöt tarjoavat mahdollisuuksia sairauksien ennalta ehkäisyyn ja terveyden edistämiseen, samalla vähentäen terveydenhuollon kustannuksia. Esimerkiksi kroonisten kansansairauksien ehkäisyssä voitaisiin saavuttaa vähintään satojen miljoonien eurojen säästöt, jos lähiluonnon vaikutuksia integroitaisiin vahvemmin osaksi suomalaisten arkea ja terveydenhuoltoa.

Näemme, että kestävän kehityksen tavoitteisiin pääsemisessä tulisi tehdä vahvempaa sektorien välistä yhteistyötä niin, että terveysnäkökulmat tulevat esille muidenkin kuin terveyttä koskevan tavoitteen numero 3 toimissa. Toimien tulisi pureutua ongelmien juurisyihin systeemisellä otteella sekä ehkäistä pitkän aikavälin haitallisia vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Otto Helve